

Francis William Bain

Božský popel

Božský popel

Přeloženo z vlastního rukopisu

Ten malý ptáček vzlétl a neúnavně mává svými křídly,
zahleděn do nekonečných dálek.

VÁMAN

Synové G. P. Putnama
New York a Londýn
Tisk Knickerbocker, 1911

Úvod

Božstvo, které dělá neplechu, tedy bůh lásky, jenž se baví tím, že dostává druhé do potíží, uvrhl kdysi do trablů neobvyčejného druhu i sám sebe – spolehneme-li se na básníky, kteří to zaznamenali. Když uviděl příležitost, jak si myslel, pokusil se rozvášnit samotného Mahéšvaru¹ vzplanutím vroucnosti k panenské dceři sněhu, jež před ním právě tak stydlivě postávala jako vtělení neodolatelného svádění, umocněné nejvyšší silou v rozporu mezi jejím obhroublým odřeným oděvem a dokonalými křivkami

¹ Mahéšvara – dosl. „Velký Bůh“, tradiční jméno indického boha Šivy.

postavy, jimiž byla vybavena. A tak se stalo, že jeho srdce bylo po letech milostných úspěchů rozlomeno a jeho láska se zčistajasna rozpadla v prach za jeho troufalost, když ze svého třetího oka rozzuřeně vystřelil na boha lásky a tímto pohledem ho kvůli jeho drzosti spálil na popel. Ty oči on na okamžik otevřel pro nešťastně zamilované rozpaky jako dveře při výbuchu pece za vletu noční můry. Mladý bledý měsíc se na to všechno díval z vlasů rozčileného boha²; tento vybledlý mladý měsíc, který zrovna nebyl v úplňku a který dal název našemu příběhu, v něm byl popisován jako bezvýhradně milounký, jako by snad *byl schopen umožnit pravému bohu lásky povstat z jeho vlastního popela*.

Je třeba připomenout, že popel boha lásky není jen tak ledajaký: má v sobě něco z fénixe a je vždy připraven se znovuoživit. Přenádherný žalozpěv Ratí³ (manželka boha lásky) nad spálenými zbytky jejího manžela, zaslechnutý velkým básníkem Kálidásou, byl vskutku, kdyby to jen tušila, přehnaný. On věděl, že se znovu narodí. Nebo řečeno jinak a hezky česky, velká vášeň je nesmrtelná a ani její popel není nikdy absolutně zatracen. Dá se rozdmýchat, a jak řekl jeden z britských básníků, možná i plamen z nich vyšlehne. To je právoplatný důvod, proč staří hindští mudrci označovali lásku i vzpomínky jedním a tím samým slovem. Paměť, památka, zármutek, lítost, žal – všechna tato slova jsou jasně blížká a příbuzná lásce a vztahují se

² Srpek měsíce je epitetem boha Mahéšvary/Šivy a nachází se ikonograficky v jeho vlasech.

³ Dosl. „rozkoš, sexuální touha, vášeň“; jméno manželky boha lásky.

k ní. Co je nám lhostejné, brzy zapomeneme; pamatujeme však, co milujeme, a je to tím déle, čím více to máme rádi. Přichází to tak samo, že ty nejstrašnější překážky k tomu, abychom se stali moudřími a byla nám prokazována čest – jestli to tak můžeme nazvat – ve zřeknutí se světa, jsou vzpomínky na něj a paměť na minulost.

Cílem moudrosti je vzhledem k starému hindskému učení stát se naprostým znalcem sebe samého (*džitátmá*), učinit sebe sama mnohem lepšího nebo stavět se indifferenčně k tomu, co s sebou přináší obvyklý světský život. Obyčejný smrtelník je vlastně zajatec, spoutaný a svázaný v otroctví, tedy spoutaný (*sakta*) předmětům bludů či smyslového vnímání. Ten, kdo usiluje o vymanění, musí nejprve dlouhým a namáhavým cvičením v pokání a odříkání odseknout tyto světské záležitosti, a až i když mezi nimi bude stále setrvávat, smyjí se z něj, jako když voda stéká z promaštěných peří kachny, a on bude pokračovat v žití podle klasických vzorců, jako kolo, které se stále točí, i když jeho původní impuls k pohybu již ustal, nebo jako větev, jež se kymácí po odletu ptáka. Je pak *bdělý* oproti těm, kteří pořád zůstávají zaslepení iluzí; je *volný* tak, jak nezávislost kontrastuje ke svazku; jeho duše je nedotčená a nezadaná. Nyní však je tu jedna věc, která může tohle všechno pěkně zpochybnit, jakkoli je někdo moudrý bez ohledu na jeho povýšení a jeho úplnou svobodu – je to žal. Nejsilnější duch disponuje také nejsilnějším rozpomínáním, a pokud zasáhne šílenství, aby poškodilo závit vy-mazáním paměti, pak jsou tu věci, na něž se zapomenout nedá. Tam, kde fungují vzpomínky, je jisté, že jejich obsah proběhnul, avšak známkou lítosti pro takovou paměť je

láska. A co je pak ze všeho nejvíce nezvyklým předmětem lítosti, jíž se člověk směje s veškerým úsilím, aby její účinky zmírnil, abychom na ni zapomenuli a vymýtili ji, a kterou odmítneme, aby byla vpuštěna do *žaláře* jakékoli duše? Netřeba zdůrazňovat, že se jedná o ženu. Proto je to tak, že je považována v orientální mystice nad všechny ostatní věci za nepřítelku emancipace, za *nadpozemskou* záležitost a poutače duší, věčně litovanou, obdivovanou, nezapomínanou a nezapomenutelnou; je totiž nespalitelnými zbytky a neuhasitelnými jiskrami mezi popelem minulosti. Nebyl to Swift, mezi jehož zápisky byl po jeho smrti nalezen soubor, označený jeho vlastní rukou jako „*Pouhý vlas ženy*“? A neshledal snad Coriolanus v této věci překážku, která mu zmařila svržení Říma a jež stála mezi ním a jeho odhodlaností? Nemusíme ale chodit pro příklady do historie nebo fikce, abychom odsouhlasili fakt o zkušenosti téměř každého muže s ženami již od nepaměti. Každý ví, co bylo jednou řečeno, že mládí je přehmat či hrubý omyl, dospělost je boj a stáří rozmrzelost nebo hořkost. A smrti předchází povzdech. Zemřel snad někdy vůbec někdo, aniž by naprosto ničeho nelitoval? Zármutek v jazyce starých Hindů nevyjadřuje nic jiného než ostatky mrtvé lásky, avšak ne zcela vyhaslé, a to proto, že všechna láska je více nebo méně nadpozemská, stejně jako *božský popel*.

Na západě Anglie na samém břehu moře vím o jednom kopci, který by byl v pohanské Indii už dávno zasvěcený dceři sněhu a působí tak přesně, jako kdyby obří rozmach hebkých zelených trsů trávy vytvářel kontury kolosálního ženského poprsí. Tam jsem za slunného večera ležel

a přemítal. Pomyslel jsem si ve svém nitru: to určitě není zlatá záře předvečera, jak jej znám z Indie, na to je trochu chladno; a přesto je tamto kopec, který by mohl být toliko oblíbeným místem samotné Párvatí⁴. Pouze zdejší květy by jí připadaly divné; rozhodně by nepoznala tyto petrklíče a blatouchy, tento hlodáš. Ale i tak by ji některé věci mohly zmást, poněvadž by mohla ostrov Lundy považovat za nejzazší západní horu, za níž se v tuhle dobu ponoří slunce do noci.

Když jsem přemýšlel o ní a jejím manželzi, náhle jsem zvolal: „Ó, nositeli měsíční čelenky, který sám jsi minulostí, přítomností i budoucností, snil jsi kdy pro všechny své vědomosti o tajemstvích času, že jednoho dne by všichni tví věřící upadli do tenat tohoto malého mlhavého ostrova v tak vzdáleném severním moři? Nebyla to ironie Stvořitele, kdo tvoří a ničí všechny ty světy z pouhé zábavy, že si nepodrobil milióny tvých snících pro západní typ člověka větší měrou než ostatní lidi na této planetě? Opustili ji indiští bohové, jak už to jednou udělal Jidáš, nebo jsi byl pohřben za tisíc let jógy, kdy Mughalové a Maráthové⁵, přívrženci Clivea⁶ a Dupleixe⁷ bojovali za těžkou korunu ověšenou barbarskými perlami a zlatem? Navíc jak se mám ptát, když ty jsi bezpochyby dalek mezi vločkami svého vlastního, ještě neobjeveného himalájského sněhu...?“

⁴ Párvatí („Paní hor“) je jiné jméno Gaurí, Šivovy manželky.

⁵ Hinduistické etnické skupiny.

⁶ Britský kolonizátor Indie.

⁷ Francouzský kolonizátor Indie.

Jak jsem tak hovořil, podíval jsem se a no ne! Předě mnou se skvěl takřka nevnímátný srpek měsíce, který visel nízko ve večerní obloze přímo nad ostrovem Lundy a přes moře. V mžiku jsem vykřikl: „Aha! Mahéšvaro, mýlil jsem se a zcela jsem zapomněl na tvou vlastnost všudypřítomné vesmírné přítomnosti. Jsem si jist, že tam, kde je ten srp, ani ty nejsi příliš daleko. Řekni mi tedy, zdali to bylo tvé přání potrestat své poddané, anebo to bylo způsobeno jen tvou nedbalostí, že upadli? A jak to všechno skončí?“

Jak jsem pozoroval ten měsíc, zaslechl jsem smích bohů v burácení vln. Současně mi odpověděl: „Hlupáku se západními myšlenkami, je zde ještě mnohem víc věcí, na něž jsi zapomněl, stejně jako na mou všudypřítomnost. Ty si nepamatuješ, co řekl jeden z vašich starověkých filozofů? *Theos anaitios, aitia elomenou*?⁸ Nebo už jsi zkrátka zapomněl na vědění všech mých starých hindských mudrců, když bys chtěl předat odpovědnost za dozrávání plodů lidských činů na mě? Co si mí lidé nadrobili, to si také musí sníst; sbírají však jen ovoce ze stromu jejich vlastního špatného jednání z minulých životů. Zločiny předchozí existence jsou jim v patách jako smrt a leží na nich jako stín. Jen oni sami se mohou obviňovat a vykoupit, nyní jim v tom zde není jiné pomoci – je to jen na nich. Musí se vypracovat pro své vlastní vymanění, nikoli však nevrlostí nebo násilím, ale pokáním a tvrdou morálkou.“

Naslouchal jsem v tichosti bohu, a když skončil, podíval jsem se nahoru. Načež jsem si po chvíli řekl: „Jistě je to

⁸ Platón: „Věčný bože, příčino krutosti?“

tak, že ten křišťálový měsíc tvoří božskou čelenku a hlas boha je šepotem z moře.“

Vánoce, 1910

Hora zásluh

Tam, kde padá sníh na ledovou stěnu,
jsou zanechány všechny vysoké vrchy holé –
slyšel jsem, že po obloze tu cestu
vyvolávají neurvale horší duchové.

ČAITJA

Invokace

Potápějíte se v hlubinách času, ty lebkou zdobený ničiteli Dakši⁹, my lpíme na uctívání krásy tvé měsíční čelenky, jejíž stříbrný lesk se krade ustrašeně jako žena z dobré rodiny přes stíny lesa tvých vlasů, aby nakonec spadla jako popelavě modré požehnání do horských hřbetů tří velkých světů, ležící tváří k zemi ve zbožňování sáštanga¹⁰ tvých nohou.

⁹ Dakša byl mocným bohem a nepřítelem Mahéšvary – Mahéšvara ho však přemohl.

¹⁰ Tj. dotýkat se země všemi osmi částmi těla najednou.

Daleko směrem na sever, způli skryté v zarostlých himalájských svazích, leží posvátné místo ke koupání a upřednostňovaný, často navštěvovaný brloh Hary¹¹, tam, kde Ganga teče dolů přes skalní propasti pána kopců a vytéká přímo na planinu; je tak čistá, jako by se samou pěnou usmívala při pomýšlení na brzké spojení s Jamunou a mořem. Tam se také jednou večer stalo, a je tomu již dávno, že dva bráhmani byli zaujatí do sporu na břehu tohoto velmi svatého toku, a hádali se o to, kdo je lepší.

Dlouho se přeli naprázdno; každý vyžadoval pozornost a převahu nad tím druhým, což zase ten první nechtěl připustit. Konečně jeden z nich pravil: „Dost už těchhle absurdností! Kdo tady kromě slepého tvrdí, že v poledne slunce nesvítí? A jak se může tvá rodina měřit s tou mou, která je v Agastjově¹² *gótře*¹³?“ Nato ten druhý řekl opovrhlivě: „Jsi důkazem svého vlastního tvrzení, a jak se domnívám, skuteční Balákhiljové¹⁴ museli mít za původní prapředky takové trpaslíky, jako jsi ty.“ Jeho oponent reagoval rozzuřeně takto: „Lepší mít trpasličí tělo Agastje

¹¹ Hara je dalším jménem Šivy.

¹² Starodávny mudrc. Byl malého vzrůstu.

¹³ Přináležitost k určitému velmi ceněnému kněžskému rodinnému klanu.

¹⁴ Legendární trpaslíci.

než trpasličí duši sevřenou v bezcenné hordě masa takového *pašu*¹⁵, jako máš ty sám.“ Hned potom se jeho odpůrce rozběhl proti němu a kopl do něj. Pak zařval: „Pche! Ty jsi mě nazval *pašu*? Vychutnej si můj kopanec! Jenže co se týká tvého Agastje, pohrdám jím! Co má pro mě znamenat, když jsem tu jen proto, abych se vykoupil nesčítelným a hotovým utrpením, které by si mohlo vysloužit úctu od samotného Pašupatiho¹⁶?“

Tak jak ti *tuľpasové* byli v sobě, stalo se nařízením osudu, že sám pán tvorstva živého i neživého se zrovna procházel ve vzduchu přímo nad nimi, když bloudil směrem ke *Kailásu*¹⁷ s *Gaurí*¹⁸ v jeho ruku na své cestě zpět po návštěvě *Udždžajiní*, což je jeden z jeho raných domovů, jehož paláce jako by se svou výškou vysmívaly obloze. Jak naslouchal tomu rozbroji, najednou propukl v hurónský záchvat smíchu. Okamžitě tito dva pošetili diskutérii vzali do zaječích a zmizeli pryč plnou rychlostí, každý opačným směrem, považující jeho výsměch za úder blesku. Viděla je prchat také dcera hory, proto se zeptala svého pána: „Nechápu, jak se můžeš nechat vyburcovat tak krajně zavrženíhodným chováním této dvojice pitomých bráhmanů ve výbuch smíchu.“ *Mahéšvara* však odpověděl: „No ale proto jsem nevybuchl. Můj smích zapříčinilo něco jiného. Tito směšní smrtelníci se běžně prou právě tímto způsobem; navzájem se urážejí, nafoukají se a snad

¹⁵ Zvíře, hovado, bestie. Synonymum pro označení bytosti postrádající veškerou kulturu a inteligenci.

¹⁶ Pán zvířat, rovněž tradiční jméno Šivy, největší asketa.

¹⁷ Hora v Himálajích, kde Šiva obvykle přebývá a medituje.

¹⁸ „Bělostná“, Šivova manželka.